

**VALYUTA QIMMATLIKLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI  
KRIMINALIZATSIYA QILISH ASOSLARI**

**Haydarov Jaloliddin Hamza o'g'li**

Toshkent davlat yuridik universiteti

3-bosqich doktoranti,

E-mail: [haydarovjaloliddin9@gmail.com](mailto:haydarovjaloliddin9@gmail.com)

**Annotatsiya.** Ushbu tezisdagi valyuta qimmatliklarini qonunga xilof ravishda olish yoki o'tkazish jinoyatining kriminalizatsiya qilish asoslari, jinoyat tarkibi mavjudligi, kriminalizatsiya qilish uchun yuzaga kelgan vaziyat muhokama qilinadi.

**Kalit so'zlar.** Valyuta qimmatliklari, jinoyat, predmet, kriminalizatsiya, jinoyat tarkibi, qilmish.

**ОСНОВЫ КРИМИНАЛИЗАЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ,  
СВЯЗАННЫХ С ВАЛЮТНЫМИ ЦЕННОСТЯМИ**

**Хайдаров Джалолиддин Хамза угли**

Ташкентский государственный юридический университет

Докторант 3-го курса

E-mail: [haydarovjaloliddin9@gmail.com](mailto:haydarovjaloliddin9@gmail.com)

**Аннотация.** В данном тезисе рассматриваются основы криминализации преступления, связанного с незаконным получением или переводом валютных ценностей, наличие состава преступления, а также обстоятельства, послужившие основанием для криминализации.

**Ключевые слова.** Валютные ценности, преступление, предмет, криминализация, состав преступления, деяние.

**FOUNDATIONS OF THE CRIMINALIZATION OF CRIMES  
RELATED TO CURRENCY VALUABLES**

**Haydarov Jaloliddin Hamza rgli**

Tashkent State University of Law

3rd-year doctoral student

E-mail: haydarovjaloliddin9@gmail

**Abstract.** *This thesis discusses the foundations of the criminalization of the crime related to the illegal acquisition or transfer of currency valuables, the existence of the crime's composition, and the circumstances that led to its criminalization.*

**Keywords.** *Currency valuables, crime, subject, criminalization, crime composition, act.*

## **KIRISH**

Mamlakatimizda ham milliy valyutamiz soʻmning mamlakat ichida yakkahukmronligini taʼminlash maqsadida, 1994-yilda qabul qilingan Jinoyat kodeksida bevosita milliy pul birligimizning yakkahukmronligini taʼminlash maqsadida valyutaviy jinoyatlar kriminalizatsiyalashtirdi. Shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Sudi plenumining 2000-yil 28-apreldagi 8-sonli “Valyuta qimmatliklarini qonunga xilof ravishda olish yoki oʻtkazishga doir ishlar yuzasidan sud amaliyoti toʻgʻrisida”gi qarori (*keyingi oʻrinlarda plenum qarori*) bilan mamlakataimizda valyuta yakkahukmronligini taʼminlashga xizmat qiluvchi huquqiy baza yaratildi.

## **METODOLOGIYA**

Valyuta qimmatliklarini qonunga xilof ravishda olish va oʻtkazish Oʻzbekiston Respublikasining valyuta yakka hukmronligiga putur yetkazishi taʼkidlanishi bilan bir qatorda, ushbu turdagi jinoyatlar koʻpincha talon-toroj qilish, poraxoʻrlilik, bojxona qonunchiligini buzish kabi jinoyatlar bilan bogʻliq boʻladi [1, 12-bet].

## NATIJA

Valyuta qimmatliklari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining Maxsus qismi sakkizinchi bo'limida belgilangan bo'lib, uni kengaytirilgan holda talqin etish mumkin emas. Bunday qimmatliklarga quyidagilar kiradi:

**chet el valyutasi;**

**chet el valyutasidagi qimmatli qog'ozlar** — fond boyliklari (aksiya, obligatsiya va boshqalar);

**chet el valyutasi bilan to'lanadigan to'lov hujjatlari** (cheklar, veksellar, akkreditiv va boshqalar);

**har qanday ko'rinish va holatdagi qimmatbaho metallar** — oltin, kumush, platina va platina guruhiga kiruvchi metallar (palladiy, iridiy, radiy, ruteniy va osmiy), shunday metallardan yasalgan zargarlik va boshqa ro'zg'or buyumlari hamda ularning rezgilari bundan mustasno;

**xomashyo yoki ishlov berilgan holatdagi tabiiy qimmatbaho toshlar** — olmos, yoqut, zumrad, sapfir, aleksandritlar, shuningdek marvaridlar, shunday toshlar hamda ularning rezgilaridan yasalgan zargarlik va boshqa ro'zg'or buyumlari bundan mustasno<sup>1</sup>.

Biroq, yuqorida keltirib o'tilgan valyuta qimmatliklarining ro'yxati O'zbekiston Respublikasining 1993-yil 29-mayda qabul qilingan "Valyutani tartibga solish to'g'risida"gi 841-XII sonli Qonuniga havola sifatida berilgan. Ushbu Qonun yangi tahrirda 2019-yil 23-oktabrdagi "Valyutani tartibga solish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar

kiritish haqida”gi O‘RQ-573-son bilan qabul qilingan hamda ushbu Qonun bilan valyuta qimmatliklari ro‘yxati quyidagicha keltiriladi:

- chet el valyutasi;
- nominali chet el valyutasida ifodalangan qimmatli qog‘ozlar va to‘lov

hujjatlari;

- norezidentlar tomonidan chiqarilgan, nominalga ega bo‘lmagan qimmatli qog‘ozlar;

- sof quyma oltin.

### **MUHOKAMA**

Valyutaviy xatti-harakatlarning konstitutsiya va qonun hujjatlariga, milliy qonunchilikda amalda bo‘lgan xalqaro huquqiy hujjatlarga va axloq-odob qoidalariga zidligi fakti ushbu qilmishni kriminalizatsiyalash asosini ko‘rsatib beradi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi 151-moddasida ham O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki pul-kredit va valyuta siyosatini ishlab chiqadi hamda amalga oshirishi belgilangan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining “Qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar to‘g‘risida”gi Qonunida ham ushbu normalar aks etgan.

Qilmishni jinoiy javobgarlikka tortish-bu ma’lum bir harakat yoki xatti-harakatlar jinoiy javobgarlikka tortiladigan, ya’ni jinoyat maqomiga ega bo‘ladigan jarayon. Qilmishni jinoiy javobgarlikka tortish qonun chiqaruvchi organning (masalan, parlament yoki Kongress) qaroriga asoslanadi, u ushbu harakatni jinoyatlar toifasiga kiritadigan qonun yoki jinoyat kodeksini qabul qiladi. Bu erda qilmishni jinoiy javobgarlikka tortish asoslari keltirilgan:

Qonunchilikka kiritilganligi: qilmishni jinoiy javobgarlikka tortish qonun chiqaruvchi organ tomonidan qabul qilingan Qonunchilik qaroridan boshlanadi. Bu yangi qonun yoki mavjud jinoyat kodeksiga o'zgartirishlar kiritish bo'lishi mumkin.

Qonunchilikka kiritilganligi: qilmishni jinoiy javobgarlikka tortish qonun chiqaruvchi organ tomonidan qabul qilingan Qonunchilik qaroridan boshlanadi. Bu yangi qonun yoki mavjud jinoyat kodeksiga o'zgartirishlar kiritish bo'lishi mumkin.

Jinoyatning ta'rifi: Qonunchilik qarorida jinoyat deb tan olinishi kerak bo'lgan harakatning mohiyati va mohiyatini tavsiflovchi jinoyatning ta'rifi mavjud. Bu jinoyatni tashkil etuvchi elementlarni va amaldagi jinoiy jazolarni ko'rsatadi.

Jinoiy javobgarlik: qilmishni jinoiy javobgarlikka tortish, uni sodir etganlik uchun jinoiy javobgarlikni belgilashni nazarda tutadi. Bu shuni anglatadiki, bunday qilmishni sodir etgan shaxslar jinoiy javobgarlikka tortiladi va mumkin bo'lgan jazoga tortiladi.

Jinoiy javobgarlikka tortish jarayoni: ushbu harakat jinoiy javobgarlikka tortilganda, huquqni muhofaza qilish organlari ushbu jinoyatni sodir etgan shaxslarni jinoiy javobgarlikka tortish va javobgarlikka tortish vakolatiga ega. Jinoiy javobgarlikka tortish jarayoni hibsga olish, ayblash, sud jarayoni va jinoiy jazo tayinlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Qilmishni kriminallashtirish ijtimoiy va huquqiy me'yorlarga, jamiyatni himoya qilish, adolatni ta'minlash va tartibni saqlash maqsadlariga asoslanadi. Bu jinoyatchilikning oldini olish va unga qarshi kurashish, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va himoya qilishga qaratilgan.

Mamlakatimiz Jinoyat qonunchiligiga asos bo'lgan SSSR Jinoyat qonunchiligida valyutaviy jinoyatlar qachon va qanday sharoitda kriminalizatsiya qilingan degan savollar berilishi tabiiy holat. SSSRda valyuta jinoyatlarini kriminallashtirish bir necha bosqichda sodir bo'lgan

### **XULOSA**

Yuqoridagi fikrlar asosida umumiy qarashimiz shundan iboratki, valyuta qimmatliklari tushunchasi, uning tarkibidagi predmetlar tarixi antic davrga borib taqaladi. Mamlakatimiz jinoyat qonunchiligida valyuta qimmatliklarini qonunga xilof ravishda olish yoki o'tkazish harakatining kriminalizatsiya qilish to'liq asosli bo'lganligining yaqqol isbotini ko'rdik.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 200-yil 28-apreldagi "Valyuta qimmatliklarini qonunga xilof ravishda olish va o'tkazishga doir ishlar yuzasidan sud amaliyoti to'g'risida"gi 8-sonli qarori. <https://lex.uz/docs/-1449617>.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. <https://lex.uz/docs/111453>.